

שיעורי
חומש

מפי מרן המסניח
הרב שלמה וולכה

בראשית

שיעורי חומש

מפי מרן המסג"ח
הרב שלמה וולבה
זללה"ה

בראשית

ירושלים, תשס"ט

דבר העורכים

גילו ברעדה

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. שמחים אנו להציג את שיעורי החומש כפי ששמענום מפי מורינו המשגיח הרב שלמה וולבה זללה"ה, דבר שהיה חביב עליו והביע רצונו על הדפסתו. אמנם רבינו בעצמו לא רצה להתעסק בעריכתו, ונדמה שרצה דוקא להשאירו כמתנה לאחר מיתה.

פרוייקט רב-מימדים זה התפרס למעלה משלש שנים, וברוך הוא וברוך שמו שזיכנו להוציא את תורת רבינו ז"ל על ספר בראשית לאור עולם לקראת תחילת לימוד ספר בראשית ש"ז.

עם זאת, אנו רועדים וחרדים מפני האחריות הגדולה הרובצת על כתפנו, כאילו אנו באים לומר דבריו בשמו, ובסה"כ אנו מסתמכים רבות על כתבי תלמידיו שהיו בחורים צעירים, וספק רב אם הבינו את הנאמר והעתיקהו בנאמנות. אמנם גם עלה בידינו קלטות מאותם שיעורים והעתקנום מילה במילה, אבל מטבע הדברים - ע"י העריכה הנצרכת כדי להכינו לדפוס מי יודע אם שיבשנו וסלפנו את דבריו ז"ל. ע"כ ידע הלומד שאין להתיחס לעבודה זו כדברים היוצאים מפיו ממש, אלא כמאמרים שנכתבו בשמו גרידא.

ספר זה ספר עיון הוא. רוב התועלת תבוא אם ילמד הקורא את הדברים תוך כדי לימוד חומש רש"י ורמב"ן, כפי שהשיעורים נמסרו. הקורא שאינו נמנה בין תלמידי רבינו ז"ל ולא היה מבין שומעי לקחו, יתקשה בהבנת דבריו, כי רבינו נהג לצמצם במילים ולתת למאזין מקום להתעמק בתוכן דבריו. אולם המעמיק בהבנת דבריו ישא פרי ויגיע לעומק כוונתו. מי שרואה ספר זה כשאר ספרי חומש הנפוצים שיש בהם דברי תורה קלים עלול להתאכזב מהלימוד בו.

מטרת רבינו במסירת שיעורי החומש

רבינו ז"ל מסר שיעורים בחומש במשך כל התקופות, כך שכל בחור שעבר את שנותיו בישיבה בדרך כלל שמע מחזור אחד של השיעורים. כדי לעבור על כל הפרשה היה צורך למצוא שעות פנויות בתוך סדרי הישיבה. שמענו מתלמידיו שפעמיים בשבוע, בסוף סדר שני, מסר שיעורים אלו על חשבון הסדר, וכן מסר גם בימי ששי שיעור בחומש. תלמידיו העידו שרבינו שם דגש מיוחד לחשיבות לימוד זה.

הקדמת רבינו לשיעורי החומש

השיטה הנהוגה אצלנו היא ללמוד כל דבר בעיון. כמו שבלימוד גמרא לא מסתפקים בלימוד בקיאות, כך בתורה שבכתב צריך להבין את הדברים לעומקם. "שנים מקרא ואחד תרגום" זה לימוד בבקיאות, ואנחנו, בשיעורי החומש, נכנסים לעומק הפשט.

הרא"ש כותב בארחות חיים (סימן לו): "למוד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא כו' ופירוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל". אף שרש"י הוא לכאורה פירוש פשוט, למבין הוא לימוד הדורש דקדוק ועמל, ויש לעיין מדי פעם בפירוש הרא"ש או הגור אריה על רש"י כדי לעמוד על עומק הפשט שלו.

דבר גדול ונחוץ הוא עד מאד לחזק את לימוד החומש בעיון מדי שבוע בפרשת השבוע. הן "תורה שבכתב" היא יסוד היסודות של אמונתנו, וכל התורה שבע"פ באה לפרש ולבאר את התורה שבכתב, והכל כלול בה.

עוד זאת ציוו אותנו רבותינו בעלי המוסר, ללמוד חומש למעשה. וידועים דברי הגר"א המובאים בספר מעלות התורה, כי תרי"ג המצוות הם כללים, ופרטי מצוות ישנם בלי שיעור, כי הרי ישנן פרשיות שלימות שאין בהן אחת מתרי"ג המצוות, ולא יתכן שתהא פרשה בתורה בלי מצוות; ובהכרח כי בכל פרשה בתורה ישנן מצוות פרטיות. בלימוד החומש יש לעמוד על המצוות הפרטיות האלו הזרועות בכל פרשה ופרשה בתורה. יש לנו לקחת לדוגמה את הספר "אור יחזקאל" ממרן ציס"ע ר' יחזקאל לוינשטיין זללה"ה, אשר בכל המכתבים שכתב, כמעט בלי יוצא מן הכלל, העיר הערות על הפרשה של אותו יום שבו כתב את המכתב, כי כל יום הוא היה חי ממש את הפרשה של אותו יום, עיי"ש.

הרמב"ן (בהקדמה לפירוש התורה) מאריך וכותב שהכל נמצא בתורה - "בריאת כל נברא העליונים והתחתונים, וגם כן כל הנאמר בנבואה ממעשה מרכבה ומעשה בראשית והמקובל בהם לחכמים עם תולדת ארבע כחות שבתחתונים כו' בכולם נאמר למשה רבינו בריאתם ומהותם וכחותם ומעשיהם ואפיסת הנפסדים מהם, והכל

הקדמה אלו מלוקטים הן מדברי רבינו בשנים שונות בתחילת לימוד שיעורי החומש, הן מתוך יסודות שהדגיש בתוך השיעורים. וכן מצאנו נכון להוסיף מדבריו ז"ל שכתב במקומות שונים בענין חשיבות לימוד זה.

רבי יוחנן אכן אתה מלך, כי אם לא היית מלך, ירושלים לא היתה נמסרת בידך. ודרש זאת מהפסוק "והלבנון באדיר יפול" ואין לבנון אלא בית המקדש ואין אדיר אלא מלך. שבית המקדש יפול רק בידי מלך. מהיכן היה לו לרבי יוחנן בן זכאי בטחון כה גדול לקבוע שהוא מלך, הרי ידע שאחרת יהרג כדין מורד במלכות? אלא שהיתה לו ודאות כל כך חזקה בדברי הנביאים שבית המקדש לא יפול אלא בידי מלך.

אצל מאמין אמיתי אין שום פקפוק וספק בדבר ה', ואינו צריך שום סימן והוכחה לאמיתת הדבר. חז"ל תובעים את נח על שדבר ה' לא היה מוחלט אצלו והיה צריך עוד אחיזה במציאות. אילו היה מאמין באופן חושי, היה עליו להכנס לתיבה תיכף לציווי ה', ולא להמתין עד שדחקוהו המים, שהרי אין כל הפרש בין ראייה לשמיעה. כל עוד שמציאות הגשם תפסה אצלו מקום גם אחרי דבר ה', הרי זה מקטני אמנה. המאמין צריך לחיות את דבר ה' עד כדי כך, שזוהי אצלו המציאות הודאית.

רבן יוחנן בן זכאי לא התחשב כלל עם המציאות הנראית לעיניים, אלא דרש את הפסוקים והבין שכך צריכה להיות המציאות. זוהי אמונה. כל זמן שהמציאות הנראת לעיניים עדיין תופסת מקום חוץ מדבר ה', הרי זה מקטני אמנה. כשאמר הקב"ה לנח "בא אל התיבה" היה נח צריך תיכף לרוץ לתוך התיבה, ולא להמתין עד שידחקוהו מי המבול.¹⁰

ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו (י, יא).

וברש"י: "תהום רבה - מדה כנגד מדה, הם חטאו ברבה רעת האדם ולקו בתהום רבה".

איכות בעונש כנגד איכות בחטא. זאת אומרת אפילו אם הוא רק חטא אחד, אבל הוא מגיע עד התהום. איכות בעונש, את זה אין ביכולתינו לתאר, כי אין הכוונה שהיו מים רבים, אלא שהמים היו גדולים באיכות.

ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה (י, יב).

וברש"י: "ויהי הגשם על הארץ - כשהורידן הורידן ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה". יתכן שזו היתה הוראת ההיתר של נח להשאר בחוץ, כדי לומר להם מוסר שיחזרו בתשובה. בכל זאת עדיין היתה תביעה עליו, שלא נכנס עד שדחקוהו המים.

10. ועיין עוד עלי שור ח"א עמוד ריט.

שיעורי התנ"ך
 עסוק בהנאותיו
 מן הכלל, ועל ידי
 לבד, ולכן ידאג
 עולם הבא. ומשם
 שלא ליטול כבוד
 גליעזר יהודה פתח
 איסור זה לפרשת
 סדר בתשמיש בנ
 אינו מאמין ש
 ימים שנה הוא ב
 ל דקות, חסדו
 לו חז"ל יקט
 מאמין" אנו נש
 דבר כ, יב, אך ה
 ובאמת הרמב
 ה? ומכח שאלו
 דבר גדול מ
 ויש בה הרמ
 שהוא אדם יש
 הלואה של אלו
 יית מבקש ש
 "רואים ש
 ת. כך אצל מ
 אמר לו ישת
 לבא, השיב לו